

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ПРОМИСЛОВОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

С. В. Герасимова,

к. е. н., доцент, докторант,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

У статті порушується наукова проблема, пов'язана із управлінням інвестиційною діяльністю акціонерних товариств в умовах спеціального пільгового режиму. На прикладі акціонерних товариств переробної промисловості Криму конкретизуються та обґрунтовуються проблеми, що виникають у процесі запровадження інвестиційних проєктів, визначаються особливості управління інвестиційною діяльністю та шляхи його удосконалення.

ВСТУП

В умовах нестабільної економіки основні задачі в процесі управління інвестиційною діяльністю підприємства полягають у наступному: вишукування інвестиційних ресурсів, необхідних для розвитку підприємства, здійснення серйозних інвестиційних проєктів; використання на підприємстві наявного потенціалу інвестиційних ресурсів; інвестування проєктів, що дають найбільшу віддачу з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку підприємства.

На жаль, вітчизняні дослідники в основному обмежуються аналізом макроекономічних факторів, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності підприємств [2, 3, 6, 9, 10], або акцентують увагу на статистичних підходах щодо індексного аналізу інвестиційної діяльності [5], а також розглядають інвестиційний процес як систему [7]. Але практика показує, що при виборі інвестиційного проєкту інвестора наряду з прибутковістю цікавлять не тільки макроекономічні, але й мікроекономічні умови запровадження проєкту, а також ступінь їх стабільності. Тому є необхідним вивчення та узагальнення умов функціонування акціонерних товариств на сучасному етапі та особливостей управління їх інвестиційною діяльністю, які б вказали на шляхи його удосконалення. Це питання не достатньо розглядається у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях.

Метою статті є: визначення ме-

тодичних підходів до виявлення особливостей та напрямів удосконалення управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств переробної промисловості у зонах пріоритетного розвитку.

У ході дослідження були застосовані такі наукові методи, як аналіз та узагальнення.

ВИКЛАДЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Як справедливо зазначає професор Осецький В.А., що "для розроблення методологічних основ управління інвестиційною діяльністю в умовах ринкової трансформації економіки України необхідні ретельний аналіз, критичне осмислення розвитку сформованих у світі підходів до активізації інвестиційної діяльності з точки зору їхнього застосування відповідно до завдань поточного моменту" [9; с. 13].

Виходячи з цього, наведемо результати аналізу інвестиційної діяльності відкритих акціонерних товариств (ВАТ) переробної промисловості Кримського регіону, що функціонують у спеціальній економічній зоні "Порт Крим" та на територіях пріоритетного розвитку.

Дослідження інвестиційної діяльності акціонерних товариств у таких умовах було обґрунтовано наступним:

1. Статистика свідчить, що на території АР Крим станом на 01.01.2007 року реалізується 33 інвестиційні проєкти загальною вартістю 376,3 млн дол. США. Серед регіонів України АР

Крим займає четверте місце за загальним обсягом інвестицій, які передбачені за інвестиційними проєктами. З початку реалізації інвестиційних проєктів в економіку України надійшло 277,6 млн дол. США (або 73,8 % від обсягу інвестицій, які були передбачені інвестиційними проєктами). Від інвестиційних процесів, що реалізуються промисловими підприємствами надійшло, 126,3 млн дол. США. (або 45,5 % загального обсягу інвестицій). Це найбільший показник за галузями економіки по АР Крим. Від українських інвесторів отримано 93,9 % залучених інвестицій, від іноземних — 6,1 %. Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджені у промисловості (28,9 %), зокрема у харчовій та хімічній. Пріоритетними видами діяльності для суб'єктів підприємництва, що реалізують інвестиційні проєкти у Криму, вважаються: на півдні — готелі і ресторани, на півночі — промисловість [4].

2. Фахівці вважають, що "одним із засобів піднесення та структурної перебудови можуть бути ВЕЗ" і "досвід стимулювання інвестиційних проєктів на територіях пріоритетного розвитку може бути розширений на перспективні проєкти по всій території України" [8; с. 14].

Спираючись на зазначені вище і інші аргументи, констатуємо, що розповсюдженість зон пріоритетного розвитку в Україні та їх роль у формуванні інвестиційної привабливості країни очевидна, тому отримані результати аналізу можуть бути узагальнені та застосовані для інших регіонів. Вивчення чинників, що впливають на прийняття управлінського рішення щодо доцільності інвестування, надають змогу зробити більш оптимальний вибір щодо об'єкта інвестування.

Наведемо основні інституційні характеристики інвестування у таких умовах, зокрема для підприємств Кримського регіону.

Так, під територією пріоритетного розвитку розуміють таку, у якій склалися несприятливі соціально-економічні, екологічні умови та незадовільний стан зайнятості населення. Таких територій в Автономній Республіці Крим сім ("Велика Ялта", "Алушта", "Судак", "Феодосія", "Сиваш", "Східний Крим", "Керч"). Здійснення інвестиційної діяльності за інвестиційними проєктами у таких зонах передбачає надання певних пільг, зокрема пільги на податок, на ПДВ на сировину, обладнання та матеріали, що ввозяться, а також пільги при здійсненні митних платежів.

Метою запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на вказаних територіях, відповідно до чинного законодавства, є залучення інвестицій у сферу вироб-

ництва, охорони здоров'я, відпочинку та туризму, сільське господарство для збереження існуючих і створення нових робочих місць, впровадження новітніх технологій, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення обсягів високоякісних товарів та послуг, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктур, збереження й ефективного використання природних ресурсів [1; ст. 2].

Вивчення бізнес-планів інвестиційних проектів акціонерних товариств переробної промисловості Кримського регіону дозволило конкретизувати цілі інвестування. Так, основними і розповсюдженими цілями інвестиційних проектів є:

- відтворення та розширення виробництва;

- створення та збереження робочих місць;

- реконструкція та модернізація цехів шляхом внесення інвестицій у вигляді обладнання і грошових коштів на здійснення ремонтно-будівельних і пускових та налагоджувальних робіт;

- відтворення повного технологічного циклу випуску продукції;

- опанування нових технологій, закордонного досвіду організації виробництва, ведення бізнесу і збуту продукції;

- підвищення кваліфікації управлінського та виробничого персоналу шляхом їх навчання та перенавчання;

- покращення фінансово-економічного стану підприємства і накопичення власних обігових коштів;

- підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, за рахунок випуску нових, більш сучасних і якісних моделей.

У ході аналізу досліджувались чинники, що є впливовими, на нашу думку, на результати інвестиційної діяльності акціонерних товариств, зокрема спосіб створення ВАТ, розподіл пакету акцій, специфіку та обсяги виробництва, організаційну структуру управління, досвід роботи, спосіб залучення інвестицій, їх використання та ін.

Аналіз зазначених чинників надав змогу визначити ряд загальних особливостей і проблем макро- та мікрорівня, пов'язаних із здійсненням інвестиційної діяльності акціонерних товариств переробної промисловості:

1. Найактивніша інвестиційна діяльність спостерігається на підприємствах, які залучили іноземні інвестиційні ресурси, та на підприємствах, що працюють за цілеспрямованими інвестиційними програмами.

2. Слабка інвестиційна діяльність (іноді майже відсутня) у ВАТ, що не приватизовані.

3. Найактивніші інвестиційні процеси спостерігаються на підпри-

ємствах переробної промисловості, які спеціалізуються на виробництві товарів широкого вжитку (наприклад, легкої промисловості, целюлозно-паперової, харчової та ін.), найпасивніші — на спеціалізованих підприємствах (наприклад: суднобудування, оборонної промисловості та інш.).

4. Інвестиційно-привабливими вважаються ВАТ, що мають оптимальну організаційну структуру та кваліфікований трудовий потенціал.

5. Залучені інвестиційні ресурси у більшості надаються у натуральній формі (обладнання, устаткування, послуги з ремонту, навчання персоналу, технологій), що зменшує ризик інвестицій з точки зору їх повернення.

6. Залучення іноземних інвестицій передбачає купівлю іноземним інвестором акцій підприємства (при умові масштабних інвестицій — контрольного пакету), що також є шляхом зниження ризиків, пов'язаних з інвестуванням.

7. До основних інвестиційних ризиків, пов'язаних з діяльністю АТ, відносять фінансову нестабільність та недосконалість законодавчого механізму регулювання інвестиційної діяльності.

8. Не відпрацьований механізм залучення інвестицій за допомогою маркетингових елементів.

9. У якості власних інвестиційних ресурсів не використовується таке джерело як амортизаційні відрахування через високий рівень зношеності основних засобів виробництва.

У якості обґрунтувань, наприклад, зазначеного вище пункту 7, наведемо основні показники реалізації одного із інвестиційних проектів ВАТ "Лаванда" у 2007 році. Так, за бізнес-планом обсяг інвестицій повинен на той період складати 1409,0 тис. дол., фактичний обсяг інвестицій досяг 843,1 тис. дол. Така статистика вказує на відсоток виконання планового показника — всього на 59,7%. Щодо обсягів реалізації продукції, виробленої за рахунок інвестиційних ресурсів, то за бізнес-планом він повинен був становити 33 673,5 тис. грн., фактична реалізація сягнула тільки до 10709,1 тис. грн., відсоток відхилення запланованого показника від фактичного — 31,8%.

Негативне відхилення від очікуваних показників бізнес-плану інвестиційного проекту склало у середньому близько 45%. Аналіз витрат та заборгованостей ВАТ "Лаванда" вказав на основні причини такого відхилення: 1) відсутність бюджетного відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) для підприємств з іноземним інвестором; 2) зняття пільг, передбачених законодавством для територій пріоритетного розвитку; 3) зростання платежів за кому-

нальні послуги. Перелічені причини перешкоджають підприємству придбати обігові кошти у необхідній кількості, а інвестору надалі інвестувати проект.

Таким чином, отримані результати дослідження є підставою для визначення специфічних рис управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств переробної промисловості в Україні та напрямів його удосконалення (виділено курсивом):

1. Через високий процент зношеності обладнання підприємств, нестабільний фінансовий стан після приватизації представники вищої ланки управління АТ інвестиційні ресурси в основному спрямовують на купівлю обладнання, нових технологій, сировини, ремонту та іншого з метою налагодження виробництва. Тобто переважною формою інвестиційної діяльності є реальне інвестування, але фінансове інвестування таким підприємствам також необхідне.

2. За причини недостатності інвестиційних ресурсів перевагою у застосуванні керівним складом користуються такі інвестиційні стратегії, як стратегія підтримки, спрямована на підтримку виробництва на певному заданому технічному рівні без елементів простого відтворення засобів виробництва, а також інтенсивна стратегія, яка застосовується не так часто і передбачає активну працю у плані розробки нових більш ефективних інвестиційних проектів, спроможних підвищити інвестиційну привабливість підприємства та залучити інвесторів.

3. Також за причини недостатнього професіоналізму та досвіду у керівного складу АТ розробка інвестиційних проектів, включаючи розрахунки щодо ефективності, прогнозування обсягів виробництва та інше, проводиться спеціалізованими сторонніми фірмами. У такому випадку можливі ситуації, які можуть бути одним із інвестиційних ризиків і які пов'язані з наданням неточної економічної інформації, з використанням методів обчислення, невідомих замовнику, із застосуванням стандартизованих підходів до інвестиційного проектування, зокрема здійснення неглибокого та маловаріантного прогнозування, неузгодженість прогнозів з цілями, етапами і термінами реалізації інвестиційних проектів. Підприємство, що активно здійснює інвестиційну діяльність, повинне мати власні управлінські кадри, здатні професійно моделювати інвестиційні ситуації.

4. Організаційна структура АТ є впливовим фактором на ефективність інвестиційної діяльності підприємства. Її недоліками в основному є неоптимальна підпорядкованість, слабка адаптованість до

змін на ринку, відсутність служб маркетингу, що є причиною збільшення валових витрат, зниження інвестиційної привабливості. Напряму вирішення проблеми: удосконалити організаційні структури підприємств шляхом оптимізації підпорядкованості на різних рівнях управління та створення служб маркетингу (відділу маркетингових досліджень, відділу реклами, відділу збуту та ін.).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, відмітимо, що труднощі, які виникають при залученні інвестицій у ході запровадження інвестиційних проектів та використання власних інвестиційних ресурсів, є типовими для українських акціонерних товариств. Особливо акцент зроблено на акціонерних товариствах, що були створені у процесі приватизації. Зрозуміло, що у такому складному стані весь тягар лягає, насамперед, на керівний склад підприємств, який повинен дуже швидко знайти вихід. Так, одним із шляхів є залучення нових інвесторів, на інших умовах, перехід на іншого постачальника сировини, вихід на нові сегменти ринку збуту, більша зосередженість на внутрішньому ринку та ін.

До елементів наукової новизни віднесено методичні підходи до виявлення особливостей управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств промисловості, який полягає у наступному: 1) визнача-

ються та оцінюються чинники макро- та мікроекономічного характеру, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності підприємств; 2) формулюються загальні проблеми, пов'язані із функціонуванням та управлінням акціонерних товариств; 3) встановлюється взаємозалежність між макро- та мікроекономічними чинниками та проблемами, пов'язаними із функціонуванням акціонерних товариств; 4) визначаються напрями удосконалення управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств.

Розробка методологічних підходів з динамічного запровадження основ моделювання ситуацій, пов'язаних з інвестуванням та управлінськими рішеннями щодо доцільності інвестування, вважається подальшим напрямом наукового дослідження автора.

Література:

1. Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та спеціальну економічну зону "Порт Крим" в Автономній Республіці Крим" від 21.12.2000 р., № 2189-III.
2. Борщ А.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи: Монографія. — К.: Знання, КОО, 2002. — 318 с.
3. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця. — К.: Ін-т екон. прогнозів; Фенікс, 2003.

4. Інвестиційна діяльність в АР Крим: результати реалізації інвестиційних проектів на територіях пріоритетного розвитку: Економічна доповідь Головного управління статистики в Автономній Республіці Крим. — Сімферополь, 2007.

5. Ковтун Н.В. Індексний аналіз інвестиційної діяльності // Статистика України. — 2004. — № 3. — С. 19—21.

6. Конкурентоспроможність національної економіки / За ред. Б.Є. Кваснюка. — К.: Фенікс, 2005. — 582 с.

7. Купалова Г.І. Вдосконалення методичних засад економічного аналізу інвестиційних процесів // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Том IV. — К.: КНЕУ імені Тараса Шевченка, 2004. — С. 72—78.

8. Махмудов О.Г. Управління інвестиційними процесами в період виходу економіки з рецесії: Автореф. дис. д-ра економ. наук: 08.02.03 / НАН України; Інститут економічного прогнозування. — К., 2001. — 33 с.

9. Осецький В.А. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики: Монографія. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 412 с.

10. Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України: Колективна наукова монографія / Кириченко О.А., Єрохін С.А. та ін.; Під наук. ред. д.е.н., проф. О.А. Кириченко. — К.: Національна академія управління, 2008. — 252 с.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ОГОЛОШУЄ ПРИЙОМ

до аспірантури
з відривом від виробництва та без відриву від виробництва
за спеціальностями:

08.00.03 «Економіка та управління національним господарством»

08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»

08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища»

08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика»

Прийом документів до аспірантури проводиться до 10 вересня 2008 року.

Звертатись за адресою: м. Київ, бульвар Т.Шевченка, 60, відділ кадрів, тел. 486-90-40